

Andengenerationsindvandrere er kommet langt i deres integration i Danmark

Andengenerationsindvandrere ligner på en række punkter den danske del af befolkningen mere, end førstegenerationsindvandrere gør.

Det viser en ny analyse af ikke-vestlige indvandreres integration i Danmark, som Rockwool Fondens Forskningsenhed har gennemført.

Analysen viser blandt andet, at efterkommerkvinder både gifter sig og får børn senere i livet, når man sammenligner dem med indvandrerkvinder. De bliver også i højere grad skilt igen, og oven i købet hyppigere end danske kvinder.

Der er kun små forskelle i den økonomiske ligestilling i hjemmet mellem danske par og indvandrerpar, når dette måles ved kvindernes andel af det personlige forbrug. Heller ikke forbrugsmønstret adskiller sig væsentligt, selvom økonomiske problemer er mere udbredte hos indvandrere end hos danskere.

Bevægelsen i retning mod dansk levevis gør sig også gældende i forhold til beskæftigelse. I analysen er der fokuseret på beskæftigelse ti år efter, man er blevet gift. I den situation har danske mænd (gift med en dansker) en beskæftigelsesgrad tæt på 100. Når to 2. generationsindvandrere har været gift i ti år, vil 80 pct. af mændene være beskæftigede, mens det kun gælder for godt 50 pct. af mændene i 1. generationsægteskaber.

”Mønsteret er det samme i forhold til indkomst, hvor 2. generationsindvandrere tjener markant mere end 1. generationsindvandrere. Alt i alt er 2. generationen langt bedre integreret end 1. generationen. Billedet er dog ikke entydigt. Der er fortsat grupper blandt både indvandrere og efterkommere, som har store problemer med at klare sig på lige fod med danskere”, siger seniorforsker Marie Loui-

”... 2. generationen er langt bedre integreret end 1. generationen. Der er dog fortsat grupper blandt både indvandrere og efterkommere, som har problemer med at klare sig på lige fod med danskere”

Marie Louise Schultz-Nielsen

POLFOTO

se Schultz-Nielsen fra Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Arbejde, familie, netværk og forbrug

Analysen, der er publiceret i bogen *Integration af ikke-vestlige indvandrere*, er gennemført på baggrund af data fra Danmarks Statistiks registre og en spørgeskemaundersøgelse blandt indvandrere og efterkommere fra fem indvandringslande. Det drejer sig om mennesker med oprindelse fra Tyrkiet, Pakistan, Libanon, Eksjugoslavien og Irak.

I bogen belyses familieforhold, beskæftigelse, indkomst, forbrugsmønster, sociale kontakter og arbejdsforhold. Resultaterne sammenlignes med en tilsvarende tids- og forbrugsundersøgelse gennemført blandt danskere i 2008-2009.

Interview med ti indvandrerfamilier

I bogen *Tid og forbrug i etniske minoritetsfamilier*, som Antropologisk Analyse, Københavns Universitet, har gennemført for Rockwool Fondens Forskningsenhed, og som udgives samtidig, belyses hverdagslivet i ti udvalgte familier vha. kvalitative interview.

Indhold

Andengenerationspar tjener markant mere end 1. generationspar

To 2. generationsindvandrere, der har dannet par, har en betydelig højere samlet indkomst end to 1. generationsindvandrere, der har dannet par. side 3

Indvandrere har godt det halve til forbrug i forhold til danskere

Når skatten er trukket fra, og familien skal have dækket de faste udgifter og det øvrige forbrug, har indvandrere halvt så meget tilbage som danskere side 4

Både indvandrerpar og danske par deler personligt forbrug ligeligt mellem ham og hende

Der er ligevægt mellem mandens og kvindens forbrug, når der skal bruges penge på tøj, sko, hobbyer og andet side 6

Kvindelige efterkommere gifter sig senere end indvandrerkvinder – og de bliver oftere skilt

Sådan ser verden ud for mange kvindelige efterkommere, når man sammenligner med indvandrerkvinder side 7

De mest integrerede

Pakistanere og eksjugoslavere hører til blandt de mere integrerede indvandrere . . . side 8

Mange indvandrere er aktive i foreningerne

Ud af ti indvandrere og efterkommere er de fire med i en eller flere foreninger . . . side 9

Skæve arbejdstider er udbredte for ikke-vestlige mænd

Manden arbejder i højere grad på skæve tidspunkter i indvandrerfamilier end manden i danske familier. side 10

Selvstændige indvandrere tjener mindst

En selvstændig indvandrer tjener langt mindre end en indvandrer, der er ansat som lønmodtager. side 11

Store forskelle i beskæftigelse mellem 1. og 2. generation

Par, hvor begge er 1. generationsindvandrere, har en markant mindre beskæftigelse end danske par. Det samme gør sig ikke gældende for 2. generation . side 12

Integration i flere dimensioner

Et samlet mål angiver graden af integration i de forskellige grupper side 14

Kønsroller i etniske familier

Kvinder med etnisk baggrund ønsker ikke at være hjemmegående og vil have det huslige arbejde ligeligt delt mellem ægtefællerne side 16

Forskellige opfattelser af børneopdragelse

Hvor ægtefællerne udgør en kombination af 1. og 2. generation, kan der være markante uenigheder om børneopdragelsen side 17

Undersøgelsens publicering

Integration blandt ikke-vestlige indvandrere. Arbejde, familie, netværk og forbrug (Syddansk Universitetsforlag) af Jens Bonke og Marie Louise Schultz-Nielsen.

Tid og forbrug i etniske minoritetsfamilier. En kvalitativ undersøgelse af hverdagslivet blandt familier i Danmark med pakistansk, tyrkisk, palæstinensisk og irakisk baggrund (Syddansk Universitetsforlag) af Birgitte Romme Larsen.

Andengenerationspar tjener markant mere end første-generationspar

To 2. generationsindvandrere, der har dannet par, har en betydelig højere samlet indkomst end to 1. generationsindvandrere, der har dannet par.

Det viser en analyse blandt alle 25-54-årige gifte mænd og kvinder på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Som det fremgår af figur 1, har dansk/danske par den højeste årlige bruttoindkomst (781.000 kr.), mens indkomsten er noget mindre (591.000 kr.) for par, hvor både han og hun er 2. generationsindvandrere fra et ikke-vestligt land. Lavest er indkomsten for par, hvor både manden og kvinden er 1. generationsindvandrer, med en årlig bruttoindkomst på godt det halve af den danske familie (410.000 kr.).

2. generation omfatter her alle med ikke-vestlig oprindelse, som er født eller opvokset i Danmark, mens de, som kom til Danmark ved giftermål, betegnes som 1. generation.

I analysen måles der på familiens bruttoindkomst ti år efter ægteskabets indgåelse. Formålet med at måle på netop dette tidspunkt er, at man undgår de første års økonomiske tilpasninger, som både ny-stiftede familier og nyankomne indvandrere ofte oplever.

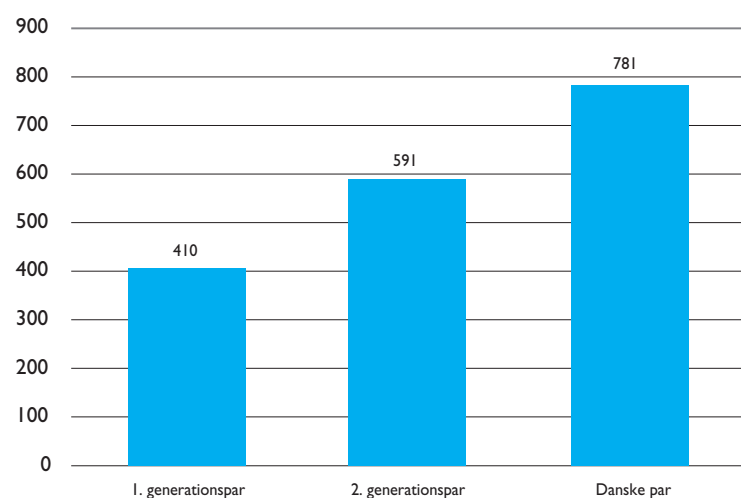
Familiens indkomst er også opgjort for par, hvor den ene ægtefælle er dansk og den anden af ikke-vestlig oprindelse. I figur 2 er deres bruttoindkomst sammenlignet med danske ægtepars – den midterste søjle i figuren

For de relativt få par, hvor han er dansk, og hun er 2. generationsindvandrer, er indkomsten kun lidt mindre (742.000 kr.) end for par, hvor begge er danske (781.000 kr.), mens indkomsten er 651.000 kr., hvis hun tilhører 1. generation. Er det i stedet hende, som er dansk, mens han tilhører 2. generation, er deres indkomst 720.000 kr., og indkomsten er kun 560.000 kr. hvis han er 1. generationsindvandrer. Familiens samlede indkomst er således lavere, jo kortere tid den ikke-vestlige ægtefælle har bopæl i Danmark. Samtidig er indkomsten generelt højere, hvis det er ham og ikke hende, der er dansk.

Generelt gælder, at hvis den ene part er dansk, er indkomsten højere, end hvis

FIGUR 1

Gennemsnitlig bruttoindkomst (1.000 kr.) for par af samme type, 25-54-årige. 2011-priser

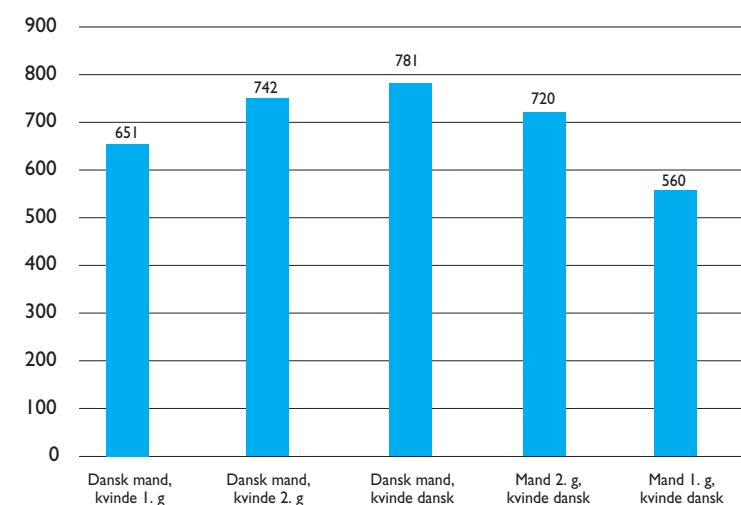
Note: Bruttoindkomst i hele tusinde ti år efter parret blev gift.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Målt i årlig bruttoindkomst har to 2. generationsindvandrere, der lever i parforhold, en tredjedel mindre end danske par og en tredjedel mere end 1. generationspar.

FIGUR 2

Gennemsnitlig bruttoindkomst (1.000 kr.) for par, hvor mindst én er dansk, 25-54-årige. 2011-priser

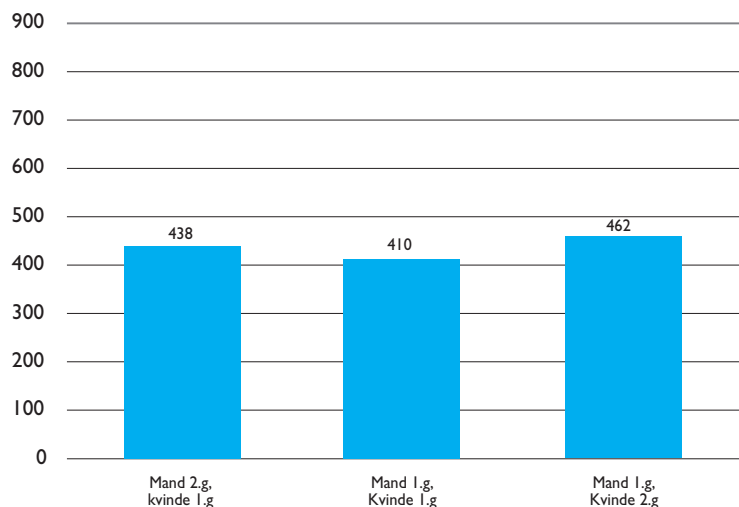
Note: Bruttoindkomst i hele tusinde ti år efter parret blev gift.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Giftermål med en dansker er lig med en højere indkomst.

FIGUR 3

Gennemsnitlig bruttoindkomst (1.000 kr.) for par, hvor begge er indvandrere, 25-54-årige. 2011-priser

Note: Bruttoindkomst i hele tusinde ti år efter parret blev gift.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Par, hvor begge tilhører 1. generation, ligger i bunden af indkomstfordelingen.

det ikke er tilfældet. Eneste undtagelse er par med to 2. generationsindvandrere, hvis indkomst (591.000 kr.) overstiger pars, hvor han er 1. generation, og hun er dansk (560.000 kr.) (figur 2).

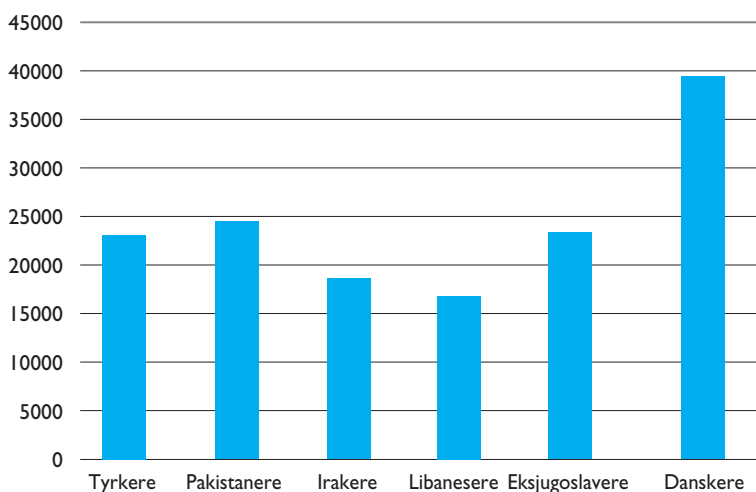
Den laveste indkomst (410.000 kr.) finder vi i figur 1 blandt – de mange – par, hvor både han og hun tilhører 1. generation. En anden meget udbredt type af par er herboende indvandrere (2. generation), som finder sig en ægtefælle (1. generation) i udlandet, typisk i hjemlandet. I figur 3 er vist indkomsten for både 1. generationspar og kombinerede 1./2.g generationspar. Det viser sig her, at indkomsten for par, hvor han tilhører 1. generation og hun 2. generation, efter 10 års ægteskab i gennemsnit er 462.000 kr., hvilket er lidt højere end for par, hvor hun tilhører 1. generation og han 2. generation (438.000 kr.), men altså stadig betydeligt under niveauet for par hvor begge tilhører 2. generation (591.000 kr.).

Når det gælder indkomster, er billedet dermed klart: 2. generationsindvandrere bidrager til en større familieindkomst, sammenlignet med 1. generationsindvandrere, og de, som gifter sig med en dansker, opnår endnu større indkomst, men stadig ikke lige så høj, som hvis to danskere er gift med hinanden. Dette afspejler formentlig også, at 2. generationsindvandrere, som gifter sig med en 2. generationsindvandrer eller en dansker, selv har en høj indtjeningssevne.

Indvandrere har godt det halve til forbrug i forhold til danskere

FIGUR 4

Husholdningens månedlige indkomst efter skat (kr.), 2011. 25-54-årige

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Mens danske familier i gennemsnit har lige under 40.000 kr. om måneden at forbruge, så har indvandrerne godt det halve – nemlig ca. 22.000 kr.

Når skatten er trukket fra, og familien skal have dækket de faste udgifter og det øvrige forbrug, har indvandrere i gennemsnit halvt så meget at gøre godt med som danskere.

Det viser en analyse, som Rockwool Fondens Forskningsenhed har lavet af disponible indkomster i henholdsvis danske familier og indvandrerfamilier med tyrkisk, pakistansk, irakisk, libanesisk og eksjugoslavisk oprindelse. Undersøgelsen baserer sig på registre i Danmarks Statistik samt en spørgeskemaundersøgelse i 2011 blandt 721 indvandrere og efterkommere.

Hvor danske familier i gennemsnit har knap 40.000 kr. i hånden efter skat hver måned, så har indvandrer- og efterkommerfamilierne fra de fem lande kun 22.000 kr. for stort set de samme aldersgrupper.

Værst ser det ud for de irakiske og libanesiske familier, som skal få henholds-

TABEL I
Økonomiske problemer i husholdningen

	Danskere	Indvandrere
Svært eller meget svært	12 pct.	40 pct.
Let eller meget let	48 pct.	13 pct.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Mens 40 pct. af indvandrerne finder det svært eller meget svært at få pengene til at slå til, gør det samme sig kun gældende for 12 pct. af danskerne.

vis 18.600 og 16.900 kr. til at slå til hver måned. Omvendt klarer de pakistanske og eksjugoslaviske familier sig økonomisk bedst af de fem grupper. De har henholdsvis 24.500 og 23.800 kr. til forbrug om måneden – men altså stadig langt under, hvad en dansk familie har.

Indkomstforskellene mellem danskere og indvandrere viser sig også tydeligt, når man i stedet måler andelen, der har mere end 30.000 kr. om måneden. Det har kun 25 pct. af indvandrerfamilierne, mens det samme gør sig gældende for 65 pct. af de danske familier.

Svært at få pengene til at slå til

Når indvandrerfamilier har så markant færre penge om måneden end danskere,

kunne man forestille sig, at de havde indrettet deres forbrug efter det. Det har de måske også, men ikke desto mindre har mange indvandrere vanskeligt ved at få enderne til at mødes.

Knap 40 pct. af indvandrerne angiver, at de har enten svært eller meget svært ved at få pengene til at slå til. Det samme gør sig kun gældende for 12 pct. af danskerne.

Lige knap halvdelen af danskerne angiver, at de har let eller meget let ved at få pengene til at slå til: Samme synspunkt giver kun 13 pct. af indvandrerne udtryk for.

Libanesere og irakere hårdest spændt for

De mindre indkomster blandt irakiske og libanesiske familier giver sig naturligt nok til kende ved, at disse to grupper har sværest ved at få pengene til at slå til i husholdningen.

Hele 57 pct. af irakerne og 47 pct. af libaneserne angiver, at de har svært eller meget svært ved at få pengene til at slå til. Ikke overraskende er det under hver tiende familie i disse to indvandrergrupper, som finder det let eller meget let at få økonomien til at hænge sammen.

Den kvantitative undersøgelse

I undersøgelsen fra Rockwool Fondens Forskningsenhed er anvendt såvel registerdata fra Danmarks Statistik som data fra en spørgeskemaundersøgelse (ITUC) blandt ikke-vestlige indvandre-re og efterkommere i alderen 25-54 år, der har boet i Danmark i mindst tre år. Vi udelader dermed indvandrere, som kun har været i Danmark i kort tid og måske hurtigt forlader landet igen. Aldersmæssigt er de hverken unge eller ældre, men derimod i en alder, hvor der ofte er hjemmeboende børn.

De fem oprindelseslande er Tyrkiet, Pakistan, Irak, Libanon (inkl. statsløse palæstinensere) og Eksjugoslavien. Der er udtrukket det samme antal, nemlig 200, fra hvert af disse lande – et dis-proportionalt strategisk sample – selv-

om det betyder, at de hver især dermed ikke repræsenterer lige mange indvan-drere fra deres respektive lande. Men fordelene er, at der er nok personer til at beskrive hver enkelt nationalitet.

Der deltog 721 respondenter ud af 1.750, hvilket giver en opnåelsespro-cent på 41,2. Det afspejler indvandre-res generelt lavere deltagelsesfrekvens ved denne type undersøgelse. Data er vægtet for at få samplet til bedst muligt at svare til hele populationen i relation til køn, andel i parforhold og beskæf-tigelse.

Til sammenligning med danskere anvendes Tids- og forbrugsundersøgel-sen fra 2008/9 (DTUC). Herfra er ud-trukket 2.667 respondenter i alderen 25-54 år med dansk oprindelse.

Både indvandrerpar og danske par fordeler personligt forbrug ligeligt mellem ham og hende

Når huslejen, elregningen og andre faste udgifter er betalt, og der skal bruges penge på tøj, sko, hobbyer og andet, er der ligevægt mellem mandens og kvindens forbrug.

Det gælder både for danske par og for par med ikke-vestlig baggrund.

Det viser en spørgeskemaundersøgelse, som er foretaget blandt 721 indvandre-re og efterkommere fra Tyrkiet, Pakistan, Irak, Libanon og Eksjugoslavien i 2011. Oplysningerne fra denne undersøgelse er sammenlignet med en tilsvarende under-søgelse blandt danskere fra 2008/9.

Med hensyn til personligt forbrug vi-ser undersøgelsen to ting. Den ene er, som nævnt, at det personlige forbrug i begge typer familier er ligeligt fordelt mellem ham og hende.

Blandt indvandrerpar bruger man-den, som det fremgår af tabel 2, en smu-le mere end kvinden – de bruger nemlig henholdsvis 1.690 kr. og 1.680 kr. om må-neden. Blandt danske par bruger manden en smule mindre end kvinden – nemlig henholdsvis 1.550 kr. og 1.570 kr. om må-neden. Forskellene mellem hans og hen-des forbrug er dog så små, at forbruget må betragtes som ligeligt fordelt.

Det andet forhold, der belyses i under-søgelsen, er, at indvandrere faktisk gen-nemsnitligt bruger lidt flere penge end danskere til personligt forbrug, og vi ser altså bort fra de fælles udgifter i famili-

en. Det er ikke meget, men forskellen på omkring 120 kr. udgør et ekstraforbrug på omkring 8 pct.

Pakistanske mænd og irakiske kvinder

Selvom det personlige forbrug i store træk fordeler sig jævnt mellem mænd og kvin-der – og mellem danskere og indvandrere – er der dog klare forskelle mellem de en-kelte indvandrergrupper.

I pakistanske familier er det eksempel-vis manden, der har det største personlige forbrug. Han bruger i gennemsnit 1.810 kr. om måneden mod hendes 1.250 kr. – altså omkring 50 pct. mere end hende. I pakistanske familier forbruger han altså 59 ører og hun 41 ører af hver krone afsat til personligt forbrug.

Det modsatte er tilfældet i irakiske familier. Her er det kvinden, der har det største forbrug. Hun bruger i gennemsnit 2.040 kr. om måneden på personligt for-brug, mens han kun bruger 1.430 kr. Det betyder, at kvinden i irakiske familier for-bruger 59 ører og manden 41 ører af hver krone, der går til personligt forbrug.

I andre indvandrerfamilier – tyrkiske, libanesiske og eksjugoslaviske familier – er det personlige forbrug stort set ligeligt fordelt mellem mænd og kvinder.

En ekstra krone til manden eller kvinden

En ting er, hvordan forbruget er fordelt. Noget andet er, hvordan det ser ud, når man har ekstra penge til forbrug. Det er nemlig ikke givet, at de ekstra penge bli-ver fordelt efter samme principper som ved et mindre forbrug.

Undersøgelsen viser da også, at dette ikke er tilfældet. Mens en ekstra forbrugs-krone i danske familier bliver fordelt med 59 ører til ham, og kun 41 ører til hende, så fordeles kronen mere ligeligt i indvan-drerfamilier. Han bruger de 53 ører, og hun får 47 ører.

TABEL 2

Personligt forbrug i parfamilier pr. måned. 2011. 25-54-årige

	Danskere ¹		Ikke-vestlige indvandrere ²	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Tøj og sko	590 kr.	770 kr.	800 kr.	850 kr.
Fritidsaktiviteter og hobbyer	420 kr.	250 kr.	350 kr.	200 kr.
Andet	550 kr.	550 kr.	540 kr.	620 kr.
I alt	1.550 kr.	1.570 kr.	1.690 kr.	1.680 kr.

¹ 2008/9-priser

² 2011-priser

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Både i indvandrerfamilier og i danske familier er penge til personligt for-brug ligeligt fordelt mellem mand og kone.

Kvindelige efterkommere gifter sig senere end indvandrerkvinder – og de bliver oftere skilt

Ægteskabet bliver indgået senere i livet, og skilsmisser er mere almindelige. Sådan ser verden ud for mange kvindelige efterkommere, når man sammenligner med indvandrerkvinder.

Det viser en analyse af familiemønsteret for 25-54-årige indvandrere og efterkommere fra de fem store indvandrerlande Tyrkiet, Pakistan, Libanon, Eksjugoslavien og Irak. Analysen bygger på registeroplysninger fra Danmarks Statistik og dækker gifte 25-54-årige kvinder i 2011.

Mens danske kvinder i gennemsnit gifter sig som 28-årige, er kvinderne fra de etniske minoriteter typisk yngre, når de indgår ægteskab. For kvinder fra alle de fem undersøgte lande gør det sig gældende, at efterkommere indgår ægteskab senere i livet end indvandrere.

Hvor eksempelvis en tyrkisk indvandrer kvinde i gennemsnit er knap 21 år, når hun gifter sig, er efterkommerkvinden, født i Danmark, typisk 23 år, den dag hun indgår ægteskab. Også for pakistanske kvinder viser det sig, at efterkommere er to år ældre end indvandrere ved deres respektive giftemål. Mindst afstand er der mellem giftealderen for eksjugoslaviske og irakiske kvinder – efterkommere er et halvt år ældre end indvandrere.

Mest markant er forskellen blandt libanesiske kvinder. Hvor giftealderen er 21 år for første generation, er den for efterkommerne 27 år.

Højere skilsmisseprocent

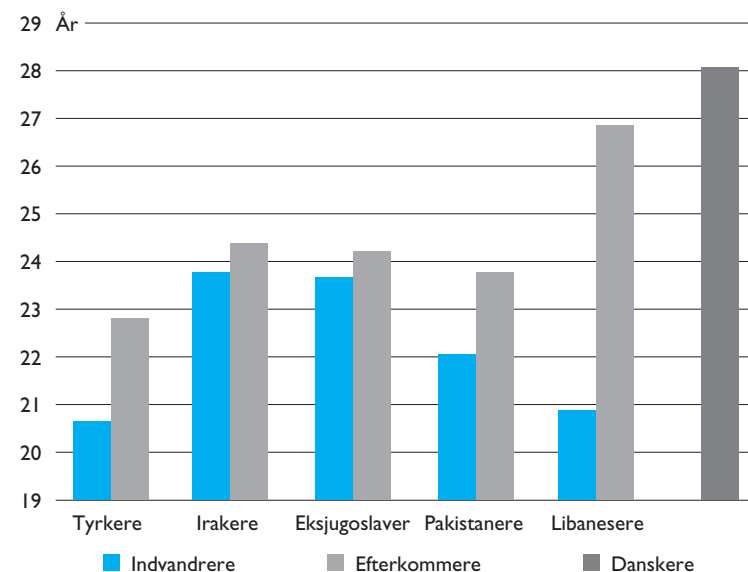
Det er ikke kun i forhold til giftealder, at efterkommere i højere grad ligner danskere. Det gælder også skilsmisser, selv når man tager højde for aldersforskelle.

For de fleste grupper viser det sig nemlig, at efterkommerne lader sig skille langt oftere end 1. generationsindvandrerne. Og faktisk også – for dem der har en tyrkisk, pakistansk eller eksjugoslavisk baggrund – oftere end danske kvinder.

Omkring hver tredje par i alderen 25-54 år fra disse lande bliver skilt, mens det gælder hvert fjerde danske par. Omvendt er det kun omkring hvert femte indvandrerpar af første generation, der lader sig

FIGUR 5

Alder ved første ægteskab for 25-54-årige kvindelige indvandrere, efterkommere og danskere, 2011¹

¹ Inkluderer ægteskaber indgået frem til 2011.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Kvindelige efterkommere, født og opvokset her i landet, bliver gift i en senere alder end indvandrerkvinder.

skille – undtaget libanesiske par, som lader sig skille i samme omfang som danskerne.

Børn kommer efter ægteskab

Efterkommerkvinder får heller ikke børn lige så tidligt som indvandrerkvinder.

I gennemsnit får en dansk kvinde sit første barn som knap 27-årig. Indvandrerkvinder får første barn tidligere i livet, nemlig typisk som 22-25-årig, mens efterkommerne typisk er mellem 24 og 26 år, når de får deres første barn.

Efterkommerkvinden, født i Danmark, venter altså længere tid med både ægteskab og fødsel af første barn end indvandrerkvinden, og dermed ligner hun på dette område de danske kvinder betydeligt mere end indvandrerkvinden.

Der er dog fortsat én væsentlig forskel mellem danske kvinder og efterkommerkvinder. Efterkommerkvinder får – i lighed med indvandrerkvinder – første barn, efter de er blevet gift. Det modsatte gør

TABEL 3
Skilsmisseprocenter for indvandrere, efterkommere og danske kvinder

	Indvandrere	Efterkommere
Tyrkere	22 pct.	34 pct.
Pakistanere	17 pct.	35 pct.
Eksjugoslaver	19 pct.	36 pct.
Irakere	19 pct.	19 pct.
Libanesere	27 pct.	20 pct.
De fem grupper alt	21 pct.	34 pct.
Danskere	26 pct.	

Note: Alderskorrigeret.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

26 pct. af alle danske ægteskaber, hvor han og hun er 25-54 år, er endt med en skilsmisse. Mens skilsmisseprocenten er en del lavere for indvandrerpår, er den betydeligt højere for efterkommere af tyrkere, pakistanere og eksjugoslaver.

sig gældende for danske kvinder. De får et barn – og så bliver de gift.

Ældre ægtemænd

Også hvad angår aldersforskellen mellem ægtefæller, ligner efterkommere i højere grad danske familier, end det er tilfældet for indvandrergenerationen.

Hvor danske kvinder i gennemsnit finder en mand, der er 2,4 år ældre, er aldersforskellen for første generations pakistanske, irakiske og libanesiske indvandrerpar 5-6 år, mens den er fire år for eksjugoslaviske par. Blandt efterkommerne er der derimod ikke nogen nævneværdig aldersforskel på ham og hende. Og for efterkommerne med tyrkisk, pakistansk og eksjugoslaviske baggrund er aldersforskellen endda en smule mindre end danskernes.

Især pakistanere og eksjugoslaver læser, hører og taler dansk

Pakistanerne og eksjugoslaverne hører generelt set til blandt de mere integrerede indvandrergrupper.

Det gør de i hvert fald, hvis man måler integration på, om man i hjemmet har mange bøger, ser dansk tv, blandt andet taler dansk og har danskere i sin omgangskreds.

Det viser en spørgeskemaundersøgelse, som Rockwool Fondens Forskningsenhed har foretaget i 2011 blandt 721 ikke-vestlige indvandrere med tyrkisk, pakistansk, irakisk, libanesisk og eksjugoslaviske baggrund. Som en del af undersøgelsen er disse mennesker blevet spurgt om

forskellige forhold, der kan give en ide om deres humane og sociale kapital.

De har svaret på seks spørgsmål; nemlig om de har over 50 bøger i hjemmet, om de ser dansk tv, om de taler godt dansk, om de blandt andet taler dansk i hjemmet, om de får besøg af danskere, og om de er medlem af en forening med danske deltagere.

Baseret på svarene på disse – relativt simple, men videnskabeligt anerkendte – parametre topper altså pakistanske og eksjugoslaviske indvandrere som de mest integrerede.

For svaret på hvert af de seks spørgsmål får man tildelt en score på 0 eller 1, hvilket giver en samlet skala fra 0 til 6. Som det fremgår af tabel 4, scorer pakistanerne i gennemsnit 3,4 point, mens eksjugoslaverne scorer 3,3 point. I den modsatte ende ligger irakerne, som har et gennemsnit på 2,5 point.

Et sådant gennemsnit dækker i sagens natur over, at der inden for hver gruppe er mennesker, der scorer henholdsvis højt og lavt. Af tabel 4 fremgår, hvor stor en andel inden for de forskellige grupper, der scorer højt (5-6 point) og lavt (0-1 point).

Hver fjerde eksjugoslaver har en score i toppen, mens det samme gør sig gældende for hver femte pakistaner. Anderledes er det for irakerne, hvor kun hver tiende har en score på 5 eller 6.

TABEL 4
Indvandreres integration – social og human kapital, 2011

	Tyrkere	Pakistanere	Irakere	Libanesere	Eksjugoslavere
Gn.sn.	3,1	3,4	2,5	2,9	3,3
Top (5-6)	14 pct.	20 pct.	10 pct.	13 pct.	28 pct.
Bund (0-1)	10 pct.	9 pct.	28 pct.	14 pct.	18 pct.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Irakere hører til blandt de mindst integrerede i forhold til indvandrere og efterkommere fra andre store indvandringslande. Hele 28 pct. af irakerne har en bundscore i forhold til seks parametre, der tilsammen giver en ide om integrationen.

Selvom de tyrkiske indvandrere har opholdt sig længst tid i landet, og man derfor kunne forvente, at de ville være bedst integrerede målt ud fra disse parametre, ligger de væsentligt under eksjugoslaverne og pakistanerne. Kun 14 pct af tyrkerne scorer 5 eller 6 på integrationssskalaen.

Nærmere om de forskellige mål for integration

Når det alene gælder antallet af bøger i hjemmet, er det tyrkerne, der scorer højest. Næsten halvdelen af tyrkere har over 50 bøger skarpt efterfulgt af eksjugoslaverne og pakistanerne, mens det gælder hver tredje libanesiske. Kun hver femte iraker har svaret, at de har mere end 50 bøger. Til sammenligning svarer tre ud af fire danskere, at de har mere end 50 bøger derhjemme.

Hvorvidt det er danske tv-kanaler eller hjemlandets kanaler, der ses, siger også noget om tilhørsforholdet til Danmark. Derfor er det karakteristisk, at seks ud af ti eksjugoslaver regelmæssigt ser dansk tv – mens det samme kun gælder to ud af ti irakiske indvandrere.

Hvad angår evnen til at beherske det danske sprog, så vurderer flere end hver anden i alle indvandrergrupperne, at de taler godt dansk. Pakistanerne topscorer, idet tre ud af fire pakistanere giver udtryk for, at de taler godt dansk.

Samme positive svar kommer fra de fleste, når spørgsmålet er, om der tales dansk i familien. Mindst tre ud af fire af familierne i de fem indvandrergrupper angiver, at de blandt andet taler dansk i hjemmet. Pakistanerne og tyrkerne toppe med 85 pct. De fleste har også jævnligt besøg af danskere. Tyrkerne har dog sjældnere besøg end de øvrige grupper.

Endelig er foreningsdeltagelse sammen med danske medlemmer mest udbredt blandt pakistanere efterfulgt af tyrkere, mens eksjugoslaverne sammen med irakerne er de mindst aktive i det danske foreningsliv.

Uddannelse og aktivitet hænger sammen

Der er stort set ingen forskelle i antallet af sociale og kulturelle aktiviteter mellem mænd og kvinder, gifte og enlige samt familier med et eller flere børn.

Til gengæld spiller uddannelsesbaggrunden en rolle for aktivitetsniveauet. Indvandrere med en videregående uddannelse er mere – socialt og kulturelt – integrerede end indvandrere med en faglig eller ingen uddannelse.

Også beskæftigelse bidrager til deltagelse i flere aktiviteter – ligesom opholdstiden gør det. Jo længere tid, indvandrere har tilbragt i Danmark, desto mere aktive er de i forhold til kontakt med omgivelserne og deltagelse i samfundslivet.

Fire ud af ti indvandrere er aktive i foreninger

Ud af ti indvandrere og efterkommere er de fire med i en eller flere foreninger.

Det viser en spørgeskemaundersøgelse, som Rockwool Fondens Forskningsenhed i 2011 har gennemført blandt 721 indvandrere og efterkommere fra henholdsvis Tyrkiet, Pakistan, Irak, Libanon og Eksjugoslavien.

Undersøgelsen viser, at de foreningsaktive ofte er med i foreninger, der overvejende har indvandrere som medlemmer.

Af de fire ud af ti, som er foreningsaktive, er de to med i en indvandrerforening, én er i en forening med både etnisk og dansk deltagelse, mens én er med i en forening, hvor det mest er danskere, som deltager.

Det viser sig i øvrigt, at det især er tyrkere og pakistanere, der deltager i for-

eninger. Blandt disse udgør de foreningsaktive fem ud af ti, mens der modsat for eksjugoslaver kun er tale om tre ud af ti.

Sportsklubber populære

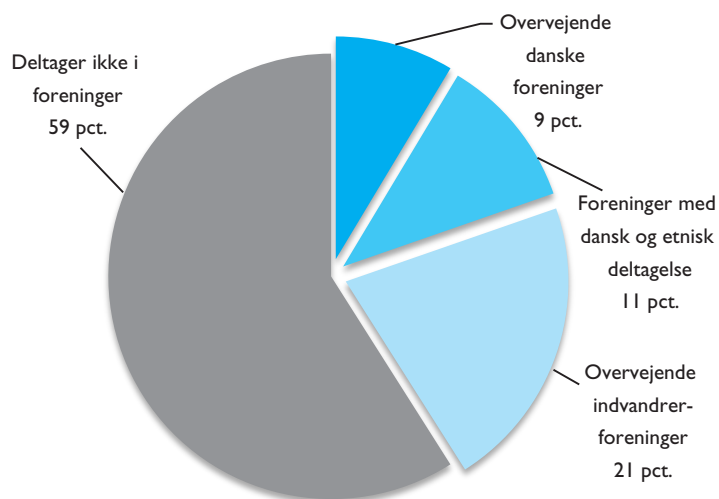
Undersøgelsen viser også noget om, hvad det er for typer foreninger, de foreningsaktive indvandrere og efterkommere er medlemmer af.

Det har i spørgeskemaet været muligt at svare inden for en af tre kategorier. Nemlig, som den første, kulturelle, religiøse eller politiske foreninger. En anden svarkategori er sportsklubber eller -foreninger, mens alt andet falder under samlebetegnelsen 'andre foreninger'.

Hvad der måske kan overraske er, at det er sportsklubberne/-foreningerne, der

FIGUR 6

Indvandrere og efterkommeres foreningsdeltagelse, 2011

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

41 pct. af indvandrere og efterkommere er aktive i en eller flere foreninger.

især formår at tiltrække indvandrere og efterkommere. Halvdelen af dem, der svarer, at de er foreningsaktive, er medlem af en sportsklub/-forening (51 pct.).

Det betyder, at omkring hver femte indvandrer og efterkommer (halvdelen af de 41 pct. som er foreningsaktive) i un-

dersøgelsen er aktiv i en sportsklub eller -forening. Denne andel kan f.eks. sammenlignes med, at 41 pct. af danskerne ifølge en undersøgelse fra 2008 alene var medlem af en sports- eller fritidsforening.

De sportsklubber, som indvandrerne i denne undersøgelse melder at være medlem af, er vel at mærke ikke indvandrerklubber – hele 58 pct. af sportsklubberne har både deltagere med dansk og anden etnisk baggrund.

Derudover svarer 28 pct., at de er medlem af en sportsklub, som overvejende har deltagere med dansk baggrund. Relativt til andre typer klubber og foreninger er dette en høj andel. Ud fra et integrationsperspektiv giver sports- og fritidsforeninger derfor den største chance for at møde danskere i en foreningsmæssig og struktureret sammenhæng.

Blandt de foreningsaktive er der næsten lige så mange, nemlig 45 pct., der er medlemmer i kulturelle, religiøse eller politiske foreninger. I disse foreninger er andelen af etniske deltagere højere. Således har en tredjedel overvejende deltagere med anden etnisk baggrund. Godt to tredjedele af foreningerne har både deltagere med dansk og anden etnisk baggrund.

Mænd i indvandrerfamilier har oftere skæve arbejdstider end mænd i danske familier

Mens det i danske familier er lige almindeligt, at manden og kvinden arbejder på skæve tidspunkter, er billedet et ganske andet i indvandrerfamilier: Her arbejder han i højere grad på skæve tidspunkter end hende.

Det viser spørgeskemaundersøgelser

TABEL 5

Andel af indvandrere, efterkommere og danskere, der er uden arbejde, har almindelig arbejdstid eller skæve tider, 2011

	Indvandrere/efterkommere		Danskere	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Ikke i arbejde	36 pct.	49 pct.	8 pct.	17 pct.
Almindelig arbejdstid	42 pct.	40 pct.	70 pct.	64 pct.
Skæv arbejdstid	22 pct.	11 pct.	22 pct.	19 pct.
Skæve tider som andel af beskæftigede	34 pct.	22 pct.	24 pct.	23 pct.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Mænd fra indvandrerpar og danske par arbejder lige meget på skæve tidspunkter. 22 ud af 100 mænd arbejder aften, nat eller weekend.

blandt danskere og indvandrere, som er gennemført i henholdsvis 2008/9 og 2011. I alt 721 indvandrere og 2.667 danskere har svaret på en række spørgsmål om, hvorvidt de arbejder, hvor meget de arbejder, på hvilke tidspunkter og så videre.

Blandt de beskæftigede indvandrer-mænd arbejder 34 pct. aften, nat eller weekend, mens det samme gælder 22 pct. af indvandrerkvinderne, jf. tabel 5.

For kvinder og mænd i danske familier er andelen henholdsvis 23 og 24 pct. Dermed er niveauet for indvandrerkvinderne ganske tæt på niveauet for danske par, mens indvandrer-mænd oftere har skæve arbejdstider.

Fokuserer man på, hvor stor en andel af *alle* – også dem som ikke er i arbejde – der har skæve arbejdstider, falder andelen til 22 pct. for danske mænd og 19 pct. for danske kvinder, jf. tabel 5. Da ganske mange indvandrere ikke er i arbejde,

falder andelen med skæve arbejdstider i undersøgelsen til 22 pct. for indvandrer-mænd. For indvandrerkvinderne er andelen den halve, nemlig 11 pct.

Ud fra denne synsvinkel er det særlige ved indvandrerfamilierne, at det meget oftere er manden end kvinden, som arbejder på skæve tidspunkter, mens det skæve arbejde er mere ligeligt fordelt i danske familier.

Den typiske familie

Fordelingen af det skæve arbejde kan også vises som andelen af familier, hvor både han og hun arbejder på skæve tidspunkter.

Den kombination ses næsten aldrig i indvandrerfamilier – det gælder kun for 2 pct. af tilfældene. Blandt danske par er det 7 pct., hvor både mand og kone arbejder på skæve tidspunkter.

I forhold til beskæftigelse ligner danske par hinanden meget – det altovervejende mønster er, at både mand og kone har fuldtidsarbejde. For hele 71 pct. af parrene gør det sig gældende, at både han og hun arbejder på fuld tid. Modsat forekommer det uhyre sjældent – 3 pct. – at begge er uden arbejde. Resten af parrene udgøres af forskellige kombinationer af ledighed, deltidsarbejde og fuldtidsarbejde for ham og hende.

For indvandrerfamilier eksisterer der ikke et lige så entydigt mønster. Der er til gengæld tre typiske situationer. I 33 pct. af parrene arbejder både han og hun på fuld tid, mens det i 24 pct. af familierne gælder, at begge er uden arbejde. Den tredje meget typiske situation er, at han arbejder på fuld tid, mens hun er uden arbejde. Det er situationen for 21 pct. af parrene.

Selvstændige indvandrere tjener mindst

Mens danske selvstændige og lønmodtagere ligner hinanden indkomstmæssigt, er dette ikke tilfældet blandt indvandrere. De selvstændige udgør en klar lavindkomstgruppe blandt de beskæftigede indvandrere.

En selvstændig indvandrer tjener gennemsnitligt 10.000 kr. mindre om måneden end en indvandrer, der er ansat som lønmodtager.

Det viser en analyse, som Rockwool Fondens Forskningsenhed har lavet på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik over indvandrere og danskeres bruttoindkomster i 2011. Analysen omfatter samtlige 25-54-årige danskere og den tilsvarende aldersgrupper af indvandrere og efterkommere fra Tyrkiet, Pakistan, Irak, Libanon og Eksjugoslavien.

For en indvandrer eller efterkommer er der tilsyneladende ikke nogen økonomisk gevinst ved at være selvstændig. I hvert fald ikke, hvis alternativet er at være lønmodtager. Som det fremgår af tabel 6, gælder det for mænd, at en selvstændig tjener 209.000 kr. om året, mens en lønmodtager tjener 336.000 kr.

For indvandrerkvinder er billedet det samme – om end på et lavere niveau: De selvstændige kvinder tjener i gennemsnit 166.000 kr. om året, mens lønmodtagerne tjener 284.000 kr. Også her er der en

forskel på 10.000 kr. om måneden – eller 118.000 kr. om året.

For etniske danskere er billedet et helt andet. Selvstændige mænd tjener nogenlunde det samme (faktisk lidt mere) som mandlige lønmodtagere, og selvstændige kvinder tjener også stort set det samme (lidt mindre) som kvindelige lønmodtagere.

På tværs af de etniske grupper er der enorme forskelle på indkomsten. Danske selvstændige kvinder har en årlig indkomst på mere end det dobbelte i forhold til selvstændige indvandrerkvinder. Og det samme gør sig gældende for mændene. Mens en selvstændig indvandrermand tjener 209.000 kr., har den danske selv-

TABEL 6
Indkomst for 25-54-årige indvandrere og danskere – selvstændige og lønmodtagere, 2011 (kr.)

	Indvandrere		Danskere	
	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd
Selvstændige	166.000	209.000	350.000	486.000
Lønmodtagere	284.000	336.000	366.000	469.000

Note: Indvandrere omfatter personer med tyrkisk, pakistansk, irakisk, libanesisk eller eksjugoslavisk baggrund, som har opholdt sig i Danmark mindst tre år. Tallene er afrundet til nærmeste 1.000.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Selvstændige indvandrere har en markant lavere indkomst i forhold til både deres landsmænd, der er ansat som lønmodtagere, og andre.

stændige mand 486.000 kr.

Forklaringen på disse forskelle i indkomst er, at de to grupper bestrider forskellige slags arbejde, som ikke kræver de samme kvalifikationer og ikke aflønnes lige godt. Danske selvstændige dækker hele spektret af mulige erhverv – have-mænd, håndværksmestre, praktiserende læger, advokater og så videre. Det samme gør sig ikke gældende for selvstændige indvandrere. De er ofte grønthandlere eller restauratører og arbejder generelt i erhverv, der ikke indebærer nogen høj indkomst.

Selvstændig af nød

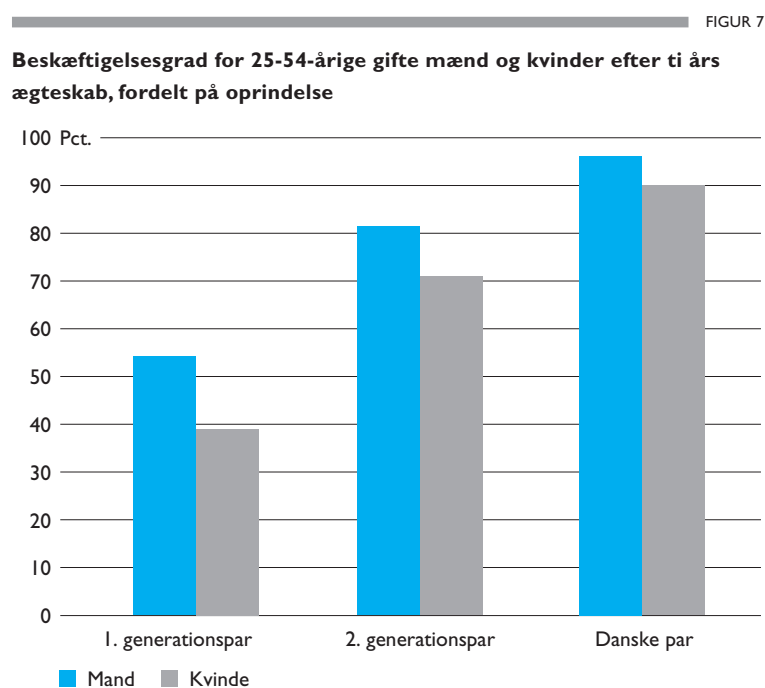
Det kan måske umiddelbart undre, at mange indvandrere vælger at blive selv-

stændige, når indkomsten er væsentligt dårligere end for lønmodtagere.

En forklaring kan være, at indkomsten som selvstændig i virkeligheden er bedre, end det fremgår af statistikken – for eksempel fordi ikke hele indkomsten selv-angives.

Forklaring kan også være, at livet som selvstændig kan være den eneste mulighed for at få et arbejde, hvor mindstelønnen ikke gælder. Og altså, at disse indvandrere ikke er selvstændige på grund af et aktivt tilvalg, men derimod fordi det var det, de kunne få. Til gengæld spiller alder ikke den store rolle, idet der kun er en lille aldersforskel mellem selvstændige med henholdsvis dansk og indvandrerbaggrund.

Store forskelle i beskæftigelse mellem første- og anden-generationsindvandrere

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Beskæftigelsen er højest i danske par og lavest i 1. generationspar.

Mens par, hvor begge er 1. generationsindvandrere, har en markant mindre beskæftigelse end danske par, gør den samme store forskel sig ikke gældende for par, hvor både han og hun er 2. generation. I forhold til beskæftigelse ligner 2. generation også danskere mere, end de ligner 1. generationsindvandrere.

Det viser en analyse af beskæftigelsen for 25-54-årige gifte mænd og kvinder, hvor parrene følges, fra de er blevet gift. Analysen baserer sig på registre fra Danmarks Statistik.

For både mænd og kvinder gælder, at beskæftigelsesgraden er højest i ægteskaber, hvor både han og hun er danske. Som det fremgår af figur 7, er den 96 pct. for mænd og 90 pct. for kvinder.

Så høje beskæftigelsesgrader finder man ikke hos 2. generationsindvandrerne, der med beskæftigelsesgrader på henholdsvis 71 pct. for kvinder og 81 pct. for mænd dog ligger tættere på de danske par end på andre indvandrere.

De helt lave beskæftigelsesgrader finder man nemlig i forhold, hvor parret er kommet til landet i forbindelse med – eller efter – giftemålet. Her er beskæftigelsesgraden 54 pct. for mænd og 39 pct. for kvinder.

Det skal bemærkes, at de generelt høje beskæftigelsesgrader i netop denne analyse skyldes, at analysen omfatter gifte

personer, som traditionelt har en høj beskæftigelse og efter ti års ægteskab kan betegnes som etablerede.

Ægtefælle afgørende

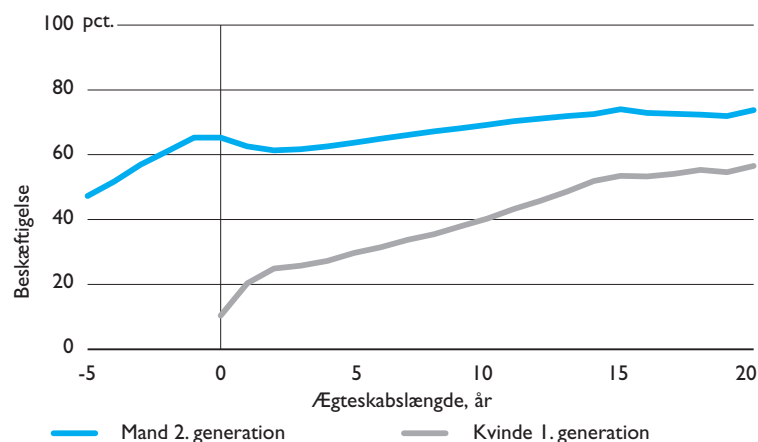
Analysen viser, at det i forhold til beskæftigelse ikke kun er afgørende, hvem du selv er, men også hvem du er gift med. Forstået på følgende måde: En 1. generationsindvandrer, der er gift med en 1. generationsindvandrer, har – som det fremgår ovenfor – en lav beskæftigelsesgrad. Men hvis samme type indvandrer i stedet er gift med en 2. generationsindvandrer er beskæftigelsen højere og højest, hvis vedkommende er gift med en dansker. Det gælder også, når man tager højde for forskelle i uddannelse, antal børn og alder ved ægteskab.

For par, hvor den ene tilhører 2. generation, og dermed boede i Danmark i årene før ægteskabet blev indgået, og den anden tilhører 1. generation, er der afgørende forskel på, om det er manden eller kvinden, som boede i Danmark først. Det er illustreret i figur 8 og 9. Blandt mænd, som tilhører 2. generation, er beskæftigelsen over 60 pct., før de gifter sig (år 0 i graf), mens beskæftigelsen er ganske lav for deres hustruer.

Situationen blandt par, hvor en herboende kvinde fra 2. generation gifter sig med en 1. generationsmand, er illustreret i figur 9. Her opnår den tilflyttede ægtemand meget hurtigt en beskæftigelsesgrad, som er højere end hustruens. Omvendt falder hendes beskæftigelse de første år af ægteskabet – måske som følge af at de får børn. Mandens rolle som primærforsøger ser dermed ud til at slå kraftigt igennem. Og generelt gælder det, at beskæftigelsen varierer mere med ægtefællens oprindelse for kvinder end for mænd. Formentlig fordi mænd – i alle typer af par – forventes at forsørge familien, mens det ikke altid er tilfældet for kvinder.

FIGUR 8

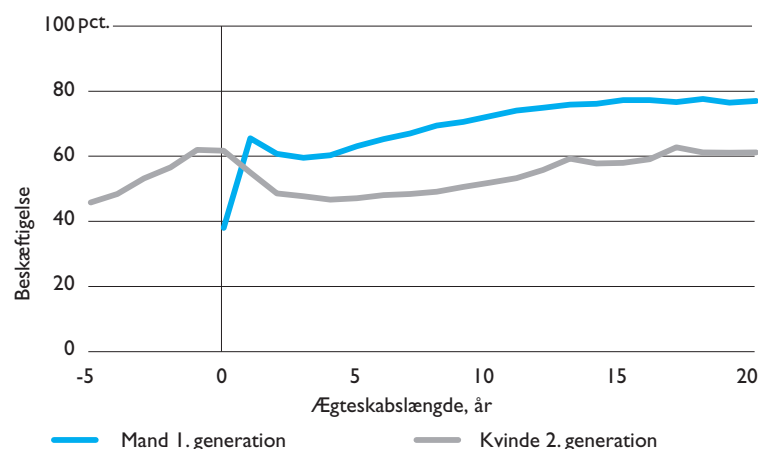
Beskæftigelsesgrad for 25-54-årige gifte, hvor han tilhører 2. generation og hun 1. generation

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

FIGUR 9

Beskæftigelsesgrad for 25-54-årige gifte, hvor han tilhører 1. generation og hun 2. generation

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Beskæftigelsen for 1. generationsmænd stiger hurtigere end for 1. generationskvinder, når de er gift med en 2. generationsindvandrer.

Integration i flere dimensioner

Indvandrere og efterkommeres integrationsniveau – demografi, arbejdsmarked, ligestilling, social og human kapital, 2010/11

	Tyrkere	Pakista- nere	Irakere	Libane- sere	Eks- jugosla- vere
Demografi: (kvindens alder ved 1. fødsel – 20)/10 = Alder	0,25 (22,5)	0,47 (24,7)	0,45 (24,5)	0,24 (22,4)	0,40 (24,0)
Arbejdsmarked (beskæftigelsesgrad for kvinder og mænd, gennemsnit)	0,57	0,55	0,36	0,33	0,56
Økonomisk ligestilling (kvindens andel af kvindens og mandens personlige forbrug)	0,48	0,41	0,59	0,49	0,51
Social kapital (deltagelsesandel i fire sociale aktiviteter)	0,41	0,50	0,38	0,43	0,52
Human kapital (andel med faglig ell. videregående uddannelse)	0,36	0,44	0,46	0,41	0,62

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Eksjugoslaverne klarer sig bedst på en række dimensioner, mens libaneserne her er mindre integrerede.

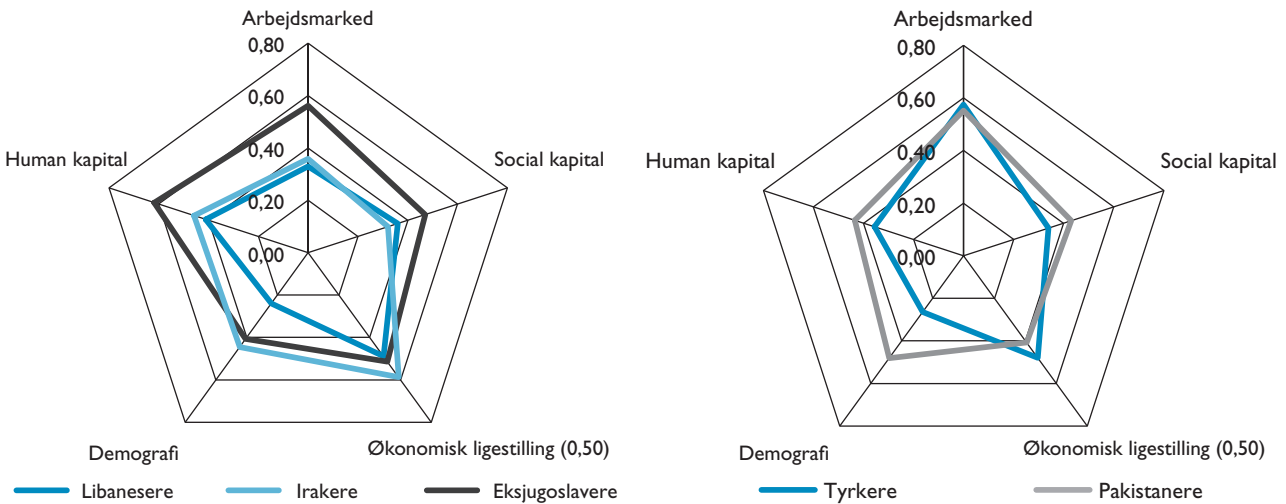
For at give et samlet billede af integrationen af de fem grupper af ikke-vestlige indvandrere har vi inddraget både demografiske forhold, social kapital, arbejdsmarked og ligestilling i forbrug.

Den sociale kapital omfatter her besøg af danskere, hvor godt man taler dansk, når man selv skal vurdere det, om man er medlem af en forening med danske deltagere, og om man ser dansk tv. Tilsvarende er kvinders alder ved første fødsel valgt som udtryk for demografiske forhold, uddannelse som human kapital, mens beskæftigelsesgrad siger noget om arbejdsmarkedsforhold og kvinders andel af det personlige forbrug i familien er udtryk for ligestilling mellem kønnene.

Der er altså tale om et flerdimensionelt integrationsbillede, hvor de forskellige forhold indgår ligeværdigt – de tæller lige meget.

Selvom billedet af ikke-vestlige indvandreres integration ikke er helt entydigt, viser der sig alligevel et vist mønster. Sammenligner man pakistanerne og tyrkere, begge grupper med mange familiesammenførte og en del gæstearbejdere, er det klart pakistanerne, som ligger højest mht. demografi, social og human kapital, hvorimod tyrkerne gør det ligestillingsmæssigt (målt ved kvindens andel af personligt forbrug), mens der ikke er nævneværdige forskelle i de to gruppers tilknytning til arbejdsmarkedet. For liba-

Indvandrere og efterkommeres integrationsniveau – demografi, arbejdsmarked, ligestilling, social og human kapital

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Eksjugoslaver klarer sig bedst på en række dimensioner, mens libaneserne her er mindre integrerede. Social kapital angiver deltagelsesandel i tre sociale aktiviteter.

nesere, irakere og eksjugoslavere, de store flygtningegrupper, er det især sidstnævnte, der skiller sig ud. Både på social og human kapital og arbejdsmarkedstilknytning ligger eksjugoslaverne højest, mens de på demografi og ligestilling mere ligner libanesere og irakere. På trods af, at opholdstiden for irakere i Danmark er noget kortere end for libanesere, er der ikke de store forskelle mellem disse to grupper bortset fra den demografiske dimension – de irakiske kvinder gifter sig senere.

Den anvendte afgrænsning af integrationsdimensioner betyder, at andre ikke-vestlige indvandrergrupper både kan vise

sig at være mere og mindre integrerede end de her nævnte grupper, ligesom det er vigtigt at understrege, at der ikke er tale om et endegyldigt integrationsmål, idet andre mål kunne vise sig at tegne et supplerende billede af, hvor integrerede ikke-vestlige indvandrere er i dagens Danmark.

Det gælder også, at når invandreres succes på de forskellige dimensioner afhænger af danskernes, skal det tages med forbehold. Det er ikke nødvendigvis en integrationssucces, at indvandrere ligner danskere, når det gælder danskernes høje skilsmisserate og mange spritbiler.

Litteratur fra Rockwool Fondens Forskningsenhed 2013

Bruger skolebørn tiden hensigtsmæssigt? Om søvn, spisning, motion, samvær og trivsel

Af Jens Bonke og Jane Greve

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Children's health-related life-styles: How parental child care affects them

Af Jens Bonke og Jane Greve

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Farmers' choice. Evaluating an approach to agricultural technology adoption in Tanzania

Redigeret af Helene Bie Lilleør og Ulrik Lund Sørensen

(Practical Action Publishing, Warwickshire)

Når man anbringer et barn II - Årsager, effekter af anbringelsesforanstaltninger og konsekvenser

Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen med bidrag af Mette Ejrnæs, Natalia Emanuel, Astrid Estrup Enemark, Bjarne Madsen og Christopher Wildeman

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

How Scary is it? Review of Literature on the Threat effect of Active Labor Market programs

Af Signe Hald Andersen

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

The Wage Effect of a Social Experiment on Intensified Active Labor Market Policies

Af Signe Hald Andersen

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Hvorfor aktivering? Et essay om den aktive arbejdsmarkedspolitik i Danmark

Af Torben Tranæs

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

The Motivation Effect of Active Labor Market Policy on Wages

Af Johannes K. Clausen, Lars Pico Geerdtsen og Torben Tranæs

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Can Microfinance Reach the Poorest: Evidence from a Community-Managed Microfinance Intervention

Af Jonas Helth Lønborg og Ole Dahl Rasmussen

(Rockwool Fondens Forskningsenhed, København)

Impact of Village Savings and Loans Associations: Evidence from a Cluster Randomized Trial

Af Christopher Ksoll, Helene Bie Lilleør, Jonas Helth Lønborg og Ole Dahl Rasmussen

(Rockwool Fondens Forskningsenhed, København)

Does Higher Education Reduces Body Weight?

Af Jane Greve og Cecilie Weatherall

(Rockwool Fondens Forskningsenhed, København)

Beskæftigelseseffekten af fremrykket aktivering

Af Johannes K. Clausen og Torben Tranæs

(Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Kvinder i etniske minoritetsfamilier vil arbejde ude – og de forventer ligestilling i hjemmet

De ønsker ikke at være hjemmegående husmødre og vil meget gerne fordele det huslige arbejde mere ligeligt mellem sig selv og deres mænd.

Det er holdningen blandt indvandrerkvinder, som er blevet interviewet om deres familie- og arbejdsliv i Danmark.

Kvindernes fokus på et arbejdsliv handler om andet og mere end penge. Muligheden for at indgå i et fællesskab med andre mennesker og udvikle sig personligt er mindst lige så vigtigt som penge.

”Der ville ikke være mening med livet, vil jeg sige, hvis man bare skulle gå hjemme og passe børn og lave mad og ikke andet,” siger Gülistan, der er fuldtidsarbejdende 2. generationsindvandrer af tyrkisk oprindelse.

Abida, der aktuelt er på barsel fra sit fuldtidsarbejde, udtrykker det samme med andre ord: ”Jeg kan godt lide at have kolleger. Man får indblik i andre menneskers liv, og man møder nogle mennesker, som man måske ikke ellers lige møder til daglig. Man bliver ikke klogere på livet ved bare at gå hjemme. Der er meget at hente ved, at man kommer ud og er sammen med andre mennesker.” Abida er også 2. generationsindvandrer, men af pakistansk oprindelse.

Kvinderne er blevet interviewet i for-

bindelse med undersøgelsen *Tid og forbrug i etniske minoritetsfamilier*, gennemført for Rockwool Fondens Forskningsenhed af antropolog Birgitte Romme Larsen. Undersøgelsen bygger på 20 interviews – nemlig interview med ham og hende i ti familier med pakistansk, tyrkisk, palæstinensisk og irakisk minoritetsbaggrund.

Af de ti interviewede kvinder har de seks et arbejde, mens fire er ledige. Samtlige er optaget af at have – eller få – et arbejde, ligesom det er en generel forventning, at manden tager aktivt del i de huslige gøremål. Især efterkommerv kvinderne har en stærk forventning om ligestilling i hjemmet.

”Alt det med husarbejdet – altså ikke bare, at vi skal være fælles om at gøre tingene, men også at vi er fælles om at have overblik over, hvad det er, der skal gøres – det er meget vigtigt for os,” siger Umay. Hun er gift med Ruzgar – begge er fuldtidsarbejdende andengenerationsindvandrere af tyrkisk afstamning. De er forældre til to små børn og bor i et parcelhus i omegnen af København.

Mere tid til sig selv

De interviewede i denne undersøgelse står stort set alle i samme situation der-

Kort om den kvalitative undersøgelse

Undersøgelsen bygger på kvalitative interview med ti udvalgte familier med pakistansk, tyrkisk, palæstinensisk og irakisk baggrund.

I undersøgelsen indgår både personer, der har bosat sig i Danmark i løbet af deres voksenliv (førstegenerationsindvandrere), og personer, som er født eller vokset op i Danmark (andengenerationsindvandrere). De udvalgte nationaliteter repræsenterer fire af de største etniske minoritetsgrupper med ikke-vestlig oprindelse i Danmark. Derudover omfatter de både personer med indvandrerbaggrund (pakistanere

og tyrkere) og flygtningebaggrund (palæstinensere og irakere).

De ti husstande er også udvalgt for at sikre forskellighed med hensyn til de socioøkonomiske forhold som uddannelsesniveau, arbejdsmarkedstilknytning, geografi og karakter af boligområde, ejerforhold samt hjemmeboende børns alder.

Undersøgelsen gør det muligt at gå i dybden i forhold til, hvilke overvejelser, begrundelser og motivationer etniske minoritetsfamilier har for at tænke og handle, som de gør det i hverdagen.

hjemme i forhold til husarbejde: Et langt stykke ad vejen deles ægtefællerne om at udføre huslige opgaver, men det er kvinden, der har overblikket og påtager sig ansvaret.

Derfor er det ikke overraskende, at kvinderne føler, at de bruger for meget tid på familie og hjem. De er ikke i tvivl om, hvad tiden skulle bruges til, hvis døgnet havde en ekstra time, eller ugen en ekstra dag: Sig selv.

”Mere tid, den vil jeg bruge på mig selv – til bare at slappe af. Se lidt fjernsyn, sove lidt, gå tur. Helt alene, det er vigtigt,” siger Ceren, der er 1. generationsindvandrer fra Tyrkiet, i 30’erne og mor til to børn.

For mændene er svaret et andet: Hvis der var ekstra timer at gøre godt med, skulle disse bruges på familien – f.eks. udflugter i naturen og oplevelser sammen med børnene.

Interviewundersøgelsen afdækker en række forskelle mellem kvinder af første og anden generation. Førstegenerationsindvandrerkvinder har færre og mindre forventninger til deres ægtefællers indsats i hjemmet, og de er mere tilfredse med familiens arbejdsdeling. Efterkommerkvinder, der er vokset op i Danmark, forventer mere af deres mænd og stiller højere krav i forhold til fordelingen af det huslige arbejde. Forventningerne går ikke nødvendigvis på en ligelig fordeling af alle arbejdsopgaver – men på en *samlet* set ligelig fordeling.

”Jeg synes, at det er mig, der laver størstedelen af tingene derhjemme. Og der har været gange, hvor jeg har været meget frustreret over det,” siger Abida, 2. gene-

rationsindvandrer med pakistansk oprindelse og på barsel med sit første barn.

Stærk orientering mod arbejde – trods lav beskæftigelsesgrad

Kvinderne i undersøgelsen er repræsentanter for den store gruppe kvinder i Danmark med ikke-vestlig baggrund, som i en tidligere undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed tilkendegav en stærk orientering mod arbejde. Dette gjorde de, uanset om de blev spurgt om, hvorvidt kvinder med børn burde arbejde; om arbejde kommer før fritid; om det er vigtigt at lære sine børn hårdt arbejde; eller lignende spørgsmål.

Så selv om det kun er halvdelen af de ikke-vestlige kvinder i Danmark i alderen 25-54 år, som er i arbejde, er det en noget større gruppe, der har en stærk orientering mod arbejde.

I en anden tidligere undersøgelse fra Forskningsenheden angav de tosprogede 9. klasses piger ligeledes, at de både forventede at forsørge sig selv via arbejde, når de blev voksne, og at de forventede et familieliv, hvor manden og kvinden deles om opgaverne i hjemmet.¹

¹ De nævnte undersøgelser fra Rockwool Fondens Forskningsenhed er: Jørgen Goul Andersen. 2008. *Holdninger til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere, danskere og deres forældre*, Syddansk Universitetsforlag og Camilla Hvidtfeldt. 2008. ”Hjemmets betydning for elevens præstationer i folkeskolen” i Torben Tranæs (red.) 2008. *Indvandrere og det danske uddannelsessystem*. Gyldendal.

Forskellige opfattelser af børneopdragelse

Bogen *Tid og forbrug i etniske minoritetsfamilier* belyser forskellige aspekter af børneopdragelse i disse familier.

I familier, hvor ægtefællerne udgør en kombination af 1. og 2. generation, kan der være markante uenigheder om børneopdragelse og andet i dagligdagen.

”Jeg forkæler vores søn meget. Men det er ikke så godt, siger min kone. Før gav jeg ham masser af ting. Og hvis der f.eks. var en eller anden ting, som jeg gerne ville give ham, og min kone sagde nej, så købte jeg den til ham alligevel – fordi

jeg elsker ham så meget. Jeg har lyst til at købe tøj og legetøj til ham hele tiden. Men min kone har sagt til mig, at det *ikke* er så godt, og at dét og dét og dét må jeg kun købe til ham i weekenden. Så nu prøver vi at gøre det på samme måde. For selvfølgelig, hans mor og far skal jo være som én person over for ham – ikke som to personer, med hver deres regler. Så vi har lavet en aftale sammen nu. Så f.eks. slik må jeg nu kun købe til ham i weekenden. Så mandag og tirsdag og de andre dage må jeg *ikke* købe noget slik til ham. Men nogle gange så køber jeg stadig *lidt* slik

alligevel, bare *lidt*. [Amani bryder ind:]
Ja, men det *må* man ikke, Murwan!”

Murwan

”Vores søn fik *rigtig* meget slik, da han var lille – for Murwan gav ham slik *hver* dag. Men *sådan* er det ikke mere – nu er det *kun* fredag. Og det har han så vænnet sig til, Murwan. Selvom jeg på et tidspunkt troede, at det *aldrig* skulle komme til at lade sig gøre. Så der er jeg lidt mere den strenge, hvorimod Murwan... når han *ser*, at et barn bliver glad for noget, så vil han bare gøre det samme igen og igen. Og det samme problem har vi haft i forhold til fjernsynsforbrug. Hvis det stod til Murwan, kunne vores dreng jo få lov at se fjernsyn fra morgen til aften! Og spil til Nintendo, hvor de slås og dræber, og der er blod – *dem* køber Murwan jo også bare til ham!”

Amani

Den herfødte ægtefælle oplever en vis form for ”dobbeltp-opdragende” rolle: De normer og værdier i forhold til forbrug, som denne part ønsker, at børnene skal opdrages til at få, må også ægtefællen på samme tid indføres i. Således oplever den herfødte forælder, at der ikke kun må opstilles en række regler og grænser over for børnene, men også over for ægtefællen.

”Måske tænker fædre bare generelt lidt anderledes end mødre. Men det er nok også det med, at *jeg* er herfra, og *han* kommer udefra. De har jo en helt anden opvækst, der hvor han kommer fra. Så jeg ved ikke, om det bare generelt er mænd, der tænker anderledes, eller om det bare er *udenlandske* mænd. Men jeg tror, at det spiller en stor rolle, at jeg er herfra, og han er dernede fra. Så det har *stor* betydning, tror jeg. Mere end om man er mand eller kvinde. De ægtefæller, der kommer udefra, er jo ikke *vant* til de ting, som man er opvokset med her i Danmark. Men alt i alt er vi da blevet mere enige om opdragelsen nu, og om *hvor meget* og *hvad*, der skal købes til ham – men i starten var det *meget* svært. Og altså... hvis jeg tænker tilbage, så havde jeg nok ikke set, at det ville være *så* hårdt at opdrage sine børn sammen med én udefra.”

Amani

Det er ikke kun blandt 2. generations kvinder, at det understreges som så afgørende, at børnene lærer ”at udvikle en

fornemmelse for pengenes værdi” og ”at sætte pris på det, de har”. Det er der også eksempler på blandt forældrene i 2. generations mænd.

”Jeg havde engang en kammerat, en tyrker. Hans far havde sin egen taxa og kørte rundt fra kl. fem om morgenen til kl. elleve om aftenen. Min kammerat var hans eneste søn, og han skulle bare *pege på*, hvad han ville have, så fik han det... Men hvis du ser ham i dag... så jeg vil sige, at han er blevet *fuldstændig* ødelagt. Altså, han har været i misbrug, og han har været ludoman, og han har... Ja, altså, han har ikke haft *modstand* i livet. Det har været for *let* for ham. Et Rolex-ur... det *fik* han da bare! *Uden* at det var hans fødselsdag. Så hvis jeg køber nogle ting til mine børn i dag, så er det, fordi det er vigtige ting, som de skal bruge til noget.”

Erdem

Det gik også igen i interviewene, at det var meget vigtigt i dagligdagen at distancere sig fra de gængse billeder af ’flygtninge/indvandrere’.

”Når jeg tænker på børnene på min skole, hvor forældrene har minoritetsbaggrund – de børn, som bare får alt, hvad de vil have, dét er de børn, som vi har problemer med. De er nogle *rigtig* forkælede børn. Altså, det er problembørn – det er det virkelige. De er *ikke* til at holde ud. *Sådan* vil jeg ikke have, at mine børn bliver. Så de må lære det fra start af – og så må det nogle gange gøre ondt på os at *sige* nej, og nogle gange på dem at *få* et nej, og så må man bare lære at tackle dét. ... I de minoritetsfamilier, hvor børnene bliver problembørn, der handler det *kun* om at bruge penge på dem – og ikke om måske også at bruge lidt *tid* på dem.”

Umay

Opmærksomheden over for, at ens børn ikke skal slås i hartkorn med dem, som man oplever som ”problembørnene” inden for ’flygtninge/indvandrere’-kategorien, griber for nogle af interviewpersonerne så dybt ind i hverdagen, at det ikke alene udgør et spørgsmål om at bruge sin *tid* og sine *penge* på børnene på den rigtige måde – det bliver også til et spørgsmål om børnenes almene fremtræden, f.eks. i relation til deres daglige hygiejne eller måde at tale på.

”Jeg oplever, at jeg skal være en dobbelt så god forælder som alle andre. For der kommer generelt hurtigere fokus på mine børn, end på danskeres børn. Så sammenlignet med andre børn føler jeg f.eks., at mine børn skal have *dobbelt* så god hygiejne, være *dobbelt* så rene, *dobbelt* så velopdragne, *dobbelt* så lidt højrystede og opføre sig *dobbelt* så pænt i timerne.”

Janine

Strategier for børnene

De interviewede ønsker og forventer, at deres børn vokser op og bliver til velintegrerede, velfungerende og veluddannede mennesker. Mennesker, der kan realisere deres egne drømme og ambitioner i et moderne samfund. Forældrene har også en plan for, hvordan det skal ske. Mange af dem forsøger at lære børnene, at de skal lære at hæve sig over de etniske forskelsopfattelser og blive i stand til at tænke ud over opdelingen i *dem* og *os*. Det vil altså sige mellem ”danskere og ikke-danskere”.

”Jeg vil gerne bruge hele mit liv for at sikre, at mine børn kommer til at være ordentlige mennesker. Alt det om, hvem der er indvandrere eller muslim, og hvem der er dansker – det skal bare slet ikke være et *issue* overhovedet. De skal være hævet over det,” siger Gülistan, der er 2. genera-

tionsindvandrer med tyrkisk baggrund og mor til to mindreårige børn. Uanset socioøkonomisk baggrund taler alle de interviewede om, at de der praktiserer denne opdeling, også er de familier, hvis børn bliver ballademagere.

Andre nævner skolevalg som noget de overvejer grundigt i forhold til at sikre at deres børn bliver godt integrerede; og her er det vigtigt, at børnene oplever sig selv som værende almindelige børn, hvorfor gode etniske privatskoler kan komme på tale. Ruzgar, der er 2. generation af tyrkisk afstamning, er ansat på en privatskole, hvor eleverne har anden etnisk baggrund end dansk. For ham går strategien ud på, at alle uanset etnisk baggrund opnår samme grad af uddannelse og dannelse og derved bliver anerkendt som samfundsborgere på lige fod.

Dette er for Ruzgar mere afgørende end børns samvær i skoletiden som et mål i sig selv.

Og hvis børn af etniske minoritetsfamilier lærer mere ved at gå i separate skoler, er det bedre på langt sigt. Herved undgår børnene i nogen grad en *dem* og *os*-skolegang. En del af strategien kan også være, at familien bosætter sig i et dansk parcelhuskvarter, så børnene efter skoletid har danske legekammerater.

Rockwool Fondens Forskningsenhed. Nyhedsbrev (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning i Enheden. Nyhedsbrevet er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktører: Forskningschef Torben Tranæs og formidlingschef Bent Jensen. Forskningsenhedens øvrige medarbejdere er: Sekretær Michelle S. Andersen, forsker Lars Højsgaard Andersen, projektchef og seniorforsker Signe Hald Andersen, forskningsassistent Martin Engvang Roed, seniorforsker Jens Bonke, forskningsassistent Kamma Skrubbeltrang, forskningsassistent Cecilie Svane Olesen, forsker og it-ansvarlig Johannes Kaalby Clausen, forsker Peter Fallesen, forsker Jane Greve, seniorforsker Eskil Heinesen, forskningsassistent Kira Solveig Larsen, forsker Camilla Hvidtfeldt, forsker Rasmus Landersø, forskningsassistent Peter Hørlück Jessen, evalueringschef og forsker Helene Bie Lilleør, forskningsassistent Morten Harding Jensen, evalueringskoordinator Ulrik Lund-Sørensen, forskningsassistent Kristoffer Glavind, seniorforsker Marie Louise Schultz-Nielsen, forskningsassistent Bodil Wullum Nielsen, forskningsassistent Emilie Agner Damm og forsker Peer Skov.

Evt. praktiske spørgsmål i forbindelse med nyhedsbrevet besvares på tlf. 33 34 48 00.

Adresse: Sølvgade 10, 2. tv., 1307 København K. E-post: forskningsenheden@rff.dk. Hjemmeside: www.rff.dk.